

אור זרוע <מכון ירושלים> - ג יצחק בן משה מווינה עמוד מס 301 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דהמקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין, היכי דמי [אילמא]

דיבש נהרא רבא אמאי אין מנכה

לו מן חכירו לימא ליה מכת מדינה היא. כדתנן התם המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשרפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכירו. ומשני בגמרא דיבש נהרא זוטא. וגרסינן נמי בגמ' [ד'ר' יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות, קו, ב] ההוא גברא דקביל ארעא בזווא למיעבד בה תומי אגודא דנהרא מלכא סבא אתא לקמיה דרבא א"ל נהר מלכא סבא לא עביד דמסתכר מכת מדינה היא זיל נכי ליה. ולפי זה צריך לפרש בשמעתין פסק נהרא, נהרא זוטא היורד מנהרא רבא.¹²

(רמזה) ומינה נלמוד שאם הביטול מחמת גזירת המושל בעיר ואי אפשר למלמדים ללמוד הוה ליה מכת מדינה כ"ה.

וה"ה שהולכים אחר מנהג שעה. והולכין אחר מנהג המדינה להשכים המדינה להשכים ולהעריב ולהעריב ללמוד¹³, כדתנן [פג, א]

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שלא נהגו¹¹ להשכים ולהעריב אינו יכול לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק מתיקה יספיק הכל כמנהג המדינה וכו', עד רשב"ג אומר אינו צריך¹² הכל כמנהג המדינה. ופרכינן בגמ' פשיטא לא צריכא דטפא להו אגרא וכו'. [פג, א] הכל דרישא¹³ לאתויי מאי לאתויי באתרא דנהיגי למיכרך ריפתא ולמשתי אנפקא. [פג, א] הכל דסיפא לאתויי הא דת"ר השוכר את הפועל וא"ל הריני כשנים וכאחד מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע וחכמים משמנין ביניהן. והלכה כחכמים. ירושלמי [ז, א] אמר ר' אושעיא זאת אומרת המנהג מבטל ההלכה.

ויע"ל המלמד מוטל שלא יעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד, כדתניא¹ [תוספתא ד, ז] המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנתו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שהוא עוסק באומנתו. והכי נמי אמרינן בפירק' דחסידי¹⁴ דרב שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות וקאמר דלא סייר ליה גינתיה דין תליסר שנין וכו'.

(רמז) ובירושלמי דזרעים [דמאי ז, ג] אמר שאסור לו למלמד ליקץ בלילה יותר מעונתו מפני שלמחר עצל ללמוד וגם אין לו לעצר במאכל ומשתה אם הוא בפרנסת עצמו מפני שלא יוכל לטרוח וללמוד.

11 שלא נהגו, לפנינו: שנהגו שלא. 12 אינו צריך, לפנינו: לא היה צריך. 13 דרישא, לפנינו ליתא. 14 בפירק' דחסידי, בד"כ הכוונה לפ"ג דתענית, אבל מימרא זו אינה נמצאת שם אלא בב"ב ח, ב. 15 לפנינו נוסף: מעות, וע"י דק"ס. 16 או, כן הוא בדק"ס, ולפנינו: רצה אומר.

עצמו מפני שלא יוכל לטרוח וללמוד כדאיתא התם. ודכוותה אין להרבות במאכל ובמשתה, וכל המשנה ידו על התחתונה ומעבירין ליה. ובירושלמי [שם] תני לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישכירנה ביום ולא יעשה בשלו בלילה וישכיר עצמו בשל אחרים ביום ולא יעריב לפי שממעט במלאכתו של בעל הבית. ע"כ לשון מורי רבינו אבי העזרי זצ"ל שכתב בספרו הנקרא אבי-אסף.

ולעיל בפ' איזהו נשך [סימן קפח] פירשתי בשם רבינו שמשון זצ"ל בענין אסמכתא דקנסין מלמד תינוקות שחזר בו. ועוד יש בבבא בתרא [נא, א] מענין מלמדי תינוקות.

תוספתא בפרקין¹⁵ [ז, ב] השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם¹⁶. השוכר את הפועל להביא לו קנים ודוקרנים לחרם והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם. השוכר או שהבטיח לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אבל נותן לו שכרו משלם. לחולה והלך ומצאו שמת או שהבטיח לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אבל נותן לו שכרו משלם¹⁷.

רמז - רמז

[עז, ב] **תניא** הרי שמכר שדה באלף זוז ונתן להמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו או תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגבהו מן העידיה. וזמן שהלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגבהו מן העידיה. [הזיבורית]. רשב"ג אומר מלמדין אותו לכל הלוקח קרקע ואין לו מעות כולן אלא מקצתן לעשות ביניהם (דבר) תחילה דבר קיום שלא יוכלו לחזור. כיצד כותב לו אני פלוני בר פלוני מכרתי שדה זו לפלוני בר פלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והרי אני נושה בו שמונה מאות זוז, דכיון שעשאתם עליו מלוה הוה ליה כאילו נמלם והלום¹⁸. אמר מר מגבהו מן העידיה קס"ד מעידיה דשאר נכסיו, ומהם מאתים זוז.

שפא. הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז, בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע נגד מעותי. מהיכן מגבהו מעידיה שבה, ר' חייא ברית דרב אביא אומר מעידיה שבנכסיו, ודווקא כשקנה באלף זוז ומכר במלמדין ושדות קטנות בדמים הללו דהוה ליה ניזק וגובה מעידיה. בזמן שהלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי קרקע נגד מעותי או קרקע נגד מעותי ומגבהו מן הזיבורית.

11 שלא נהגו, לפנינו: שנהגו שלא. 12 אינו צריך, לפנינו: לא היה צריך. 13 דרישא, לפנינו ליתא. 14 בפירק' דחסידי, בד"כ הכוונה לפ"ג דתענית, אבל מימרא זו אינה נמצאת שם אלא בב"ב ח, ב. 15 לפנינו נוסף: מעות, וע"י דק"ס. 16 או, כן הוא בדק"ס, ולפנינו: רצה אומר.

אלו הביא הגר"א בביאורו שם ס"ק כט. לא הובא ברי"ף מז, א. לב כך נפסק ברמב"ם שכירות ט, ח. עי"ש בהשגות דמנכה כפועל בטל ובמ"מ ובלח"מ שם. וע"ע בשו"ע שלה, ב. לג מובא בגמ' ב"ק קטז א. לד רש"י ד"ה מן העידיה. לה ברש"י לפנינו מסיים "וקרקע נקנית בכסף". ונראה משמעות הדברים דקונה ע"י דמי המלוה וכן איתא בריטב"א. אבל לפי גירסת רבינו אינו משמע כן אלא משמע דכיון דזקף עליו במלוה נחשב כאילו נתן כל המעות.

א כתב דכוונת הרמ"א הוא לרמוז לדברי רבינו לקמן המובאים בהגהות אשר"י בפירקין סי' ו, עי"ש בהערות דבמכת מדינה המלמד מקבל שכרו. כז לשון רש"י לקמן קג, ב ד"ה נהרא זוטא. אמת המים שהמשיכו מן הנהר הגדול אצל הבקעה להשקות ממנה. כח בהג"א הנ"ל הערה כו. וכן איתא במרדכי סי' שמג בשם מהר"ם הובא דבריו ברמ"א שכא, א עי"ש בסמ"ע ס"ק ז ובט"ז שם, וע"ע בנתיב"מ שלד, א. כט וכן איתא במרדכי הנ"ל בהג"א הנ"ל ובהגמ"י סוף הלכות שכירות וברמ"א שלג, ה. ל ראיות